

2008-10-09

Referens

Helena Rojas Lundgren

Demokrati- och integrationsberedningen

Botkyrkas strategi för demokrati och delaktighet

Sammanfattning

Botkyrka kommun ska utveckla och fördjupa demokratin. Genom denna strategi läggs grunden för ett mer systematiskt och långsiktigt demokratiarbete, vilket också är ett viktigt led i att bygga ett hållbart Botkyrka.

Botkyrkas strategi för demokrati och delaktighet pekar ut handlingsvägar och viktiga utvecklingsområden för kommunens demokratiarbete. Strategin ska vara vägledande för att formulera åtaganden i respektive nämnds ettårsplaner.

Kommunledningsförvaltningen har tagit fram denna strategi som åtagande för kommunstyrelsen. En politisk referensgrupp utsedd av demokrati- och integrationsberedningen har haft det politiska ansvaret för strategin. Referensgruppen har också haft det politiska ansvaret att säkra att strategin tas fram i en bred förankringsprocess med möjlighet för föreningar, studieförbund, fackliga organisationer, ungdomsorganisationer, elevråd och kommunens förvaltningar att lämna synpunkter dels genom diskussions- och kunskapsseminarier, dels under remissförfarandet.

Inledning

Huvudansvaret för att försvara och utveckla demokratin ligger på medborgarna själva och deras sammanslutningar – politiska partier och andra organisationer. Samtidigt kan kommunens politiska organ och förvaltning ge viktigt stöd till demokratiutvecklingen och undanröja hinder för deltagande och engagemang.

Demokratin är aldrig ”färdig”. Medborgarnas förutsättningar att delta i den demokratiska processen förändras med samhällsutvecklingen. Demokratins former och uttryck måste därför ständigt diskuteras och utvecklas.

Allt färre engagerar sig politiskt som medlemmar i politiska partier eller på offentliga förtroendeuppdrag. Valdeltagandet minskar. Samtidigt är det politiska intresset och kunskaperna generellt sett på en minst lika hög nivå som tidigare. Men förutsättningarna att utnyttja sina demokratiska rättigheter är inte jämlikt fördelade, varken mellan kvinnor och män i olika åldrar eller i grupper med olika social och etnisk bakgrund. Stora grupper riskerar att stäl-

2008-10-07

las vid sidan av demokratin – eller är redan där. Växande avstånd mellan olika grupper och politisk marginalisering undergräver förtroendet för det demokratiska systemet.

Mål och syfte med strategin

Målet med demokratiutvecklingsarbetet är att levandegöra politiken för Botkyrkaborna, stimulera det demokratiska samtalet och underlätta för kvinnor och män från alla samhällsgrupper att utnyttja sina demokratiska rättigheter att påverka samhällsutvecklingen.

Fastställandet av strategin för demokrati och delaktighet är ett viktigt led i denna strävan. Strategin riktar sig både till förtroendevalda och till medarbetare i kommunen.

Målet med strategin är:

- att stödja dem som redan är engagerade på olika sätt i politiken och/eller i kommunens dialogarbete och
- att skapa nya möjligheter för dem som i dag är underrepresenterade att känna sig delaktiga, delta och komma till tals i den lokala demokratin.
- att ge de ambitioner och värderingar kring demokrati och delaktighet som uttrycks i denna strategi genomslag i Botkyrka kommun som arbetsplats.

Syftet med strategin är att peka ut handlingsvägar och viktiga utvecklingsområden för kommunens demokratiarbete som grund för nämnderna att slå fast konkreta insatser i sina ettårsplaner.

Botkyrkas hittillsvarande satsning på demokratiutveckling

Demokratiarbetet har en lång historia i Botkyrka. Det mer omfattande arbetet med särskilda resurser startade med en tjänst som fick i uppdrag att öka valdeltagandet 1997. Tjänsten utvecklades sedan ganska omgående till demokratiutveckling utöver själva valhandlingen. Samma år tillsattes demokratiberedningen i syfte att samlat hantera demokrati- och integrationsarbetet. Arbetet blev kontinuerligt och olika metoder för att öka medborgarnas delaktighet utvecklades. Några exempel är inrättandet av Ungdomsfullmäktige, tidigare politikerkaféer, rådslag och stöd till utveckling av demokratiarbetet på förvaltningsnivå såsom tidningen Shoo.

Demokratiarbetet utvecklades ytterligare genom att kopplas ihop med det områdesbaserade arbetet i kommunens olika delar. En viktig utgångspunkt för demokratiarbetet på områdesnivå var den möjlighet som gavs genom regeringens dåvarande Storstadssatsning, som syftade till att utveckla delaktigheten i s.k. ”utsatta” områden. Där fanns redan en gedigen grund genom olika

2008-10-07

projekt, några med omfattande verksamhet, som byggdes upp i dialog med invånarna från mitten av 80-talet. På detta sätt kom också tjänstemannarollen in som en aktiv beståndsdel i Botkyrkas demokratiprocess. Redan från början spelade samordningen mellan förvaltningarna i områdesgrupperna, liksom Botkyrkabyggen föreningar och organisationer, en viktig roll i denna områdesbaserade dialog. Metoder för dialog växte fram i det praktiska arbetet och resulterade bl.a. i den handbok i dialog som vi utbildar i och baserar vårt dialogarbete på även idag.

Nästa steg i utvecklingen var att börja använda områdesblad (Pejl på Alby, Fittja, Tumba, Hallunda/Norsborg och Tullinge) följt av internet och annan media som komplement till det fysiska dialogarbetet. Alla dessa insatser för att öka öppenheten och närheten i kommunen har haft avsikten att stödja en levande demokrati i Botkyrka.

Under 2006 började diskussionen om behovet av att tillföra den lokalpolitiska dimensionen på områdesnivå och i januari 2007 inrättades sex dialogforum i kommunens olika delar. Dialogforums syfte är att vara ett forum där politikererna kan möta invånare i varje kommundel för att föra dialog i frågor som berör och intresserar kommuninvånarna.

Utvecklingsområden

Demokratin står inför en rad utmaningar och möjligheter. Bl.a. utmanas den traditionella representativa demokratin av samhälls- och värderingsförändringar. En annan utmaning är att kvinnor oavsett grupp fortfarande i mindre utsträckning än män är representerade i beslutsfattande organ. En annan utmaning i ett etniskt blandat samhälle är uteslutningsmekanismer som diskriminering och marginalisering. Vidare är unga i lägre utsträckning än andra delaktiga i den lokala demokratin. Om förändringar inte hanteras medvetet medför det ett växande avstånd mellan olika grupper och en politisk marginalisering¹ som i sin tur undergräver förtroendet för det demokratiska systemet. Rätt hanterade utgör samtidigt dessa utmaningar stora möjligheter att fördjupa den lokala demokratin. Här nedan beskrivs trender som är viktiga att uppmärksamma för ett framgångsrikt demokratiarbete.

Samhälls- och värderingsförändringar kräver förändrade former för delaktighet i den lokala demokratin

Demokratin måste ständigt utvecklas för att bestå och fördjupas. Behovet av att utveckla demokratin i takt med att allt färre engagerar sig i etablerade politiska processer är en angelägen fråga både i Sverige och i andra demokrati-

---

¹ Politisk marginalisering betyder att individen varken röstar eller är involverad i parti- och organisationsfären. Detta medför ett stort avstånd till den politiska makten och därmed till ett eventuellt inflytande (Carlsson, M, 1997, s.33 - 37. "Social och politisk marginalisering – från lokal demokrati till lokal demokratur?" Mitthögskolan, Rapport 1997:9)

2008-10-07

er. Utgångspunkterna skiljer sig åt, bl.a. när det gäller tradition av gräsrots- och valdeltagande, men gemensamt är att formerna för den representativa demokratin inte förmått svara upp mot de senaste decenniernas förändringar i samhället och politiken.

Botkyrkas folkmängd har flerdubblats sedan 70-talet. Urbanisering och arbetskraftsinvandring följt av flykting- och anhöriginvandringen har inneburit att Botkyrka i dag har en befolkning med ursprung i många olika miljöer, som är rörlig och som har viktiga sociala relationer och engagemang utanför kommunen. Många går t ex i skolan i en annan kommun, är engagerade i ursprungslandets utveckling eller har viktiga sociala nätverk via internet. Detta påverkar förutsättningarna för den lokala demokratin.

Utöver förändringar i befolkningens storlek och sammansättning, har också värderingsförskjutningar mellan generationer betydelse. I den yngre generationen är t.ex. benägenheten att engagera sig i sakfrågor större än att ställa sig bakom ett partis hela politik. Det handlar också om att motivationen idag i större utsträckning är beroende av möjligheterna att faktiskt påverka och förändra och om ökad konkurrens om människors tid. Den traditionella föreningskulturen och dess arbetsformer kan också stå i vägen för ett ökat engagemang och deltagande.

Parallellt kan en annan utveckling urskiljas. Allt större grupper av medborgare är välinformerade och vet hur de ska driva frågor i olika samhällsorgan. I dessa grupper finns ett stort engagemang inom ett brett spektrum av både ideologiska och verksamhetsinriktade frågor liksom en hög föreningsanslutning. Det finns alltså en god demokratisk bas, samtidigt som allt fler väljer andra kanaler än partipolitik för sitt engagemang i civilsamhället i stället för kommunalpolitiken.

Det innebär en stor utmaning att inom ramarna för kommunens demokratiska processer fånga upp båda dessa gruppers engagemang och öka delaktigheten i den representativa demokratin. Alla medborgare ska ha möjlighet och känna sig välkomna att delta i den demokratiska processen. För att motverka mönster kopplade bl.a. till kön, social och etnisk bakgrund, ålder och kommundel när det gäller makt och inflytande krävs insatser både inom den politiska strukturen och i tjänstemannaorganisationen. Utifrån insikten att det finns hinder i våra strukturer, d.v.s. i organisering, arbetssätt, rutiner, arbetskultur etc., behöver en systematisk genomgång göras som grund för förändring.

Lågt valdeltagande i flera områden

Det sjunkande valdeltagandet de senaste decennierna är inget isolerat svenskt fenomen, utan samma utveckling sker i de flesta andra länder på kommunal, regional och nationell nivå. Nivån på valdeltagandet är starkt knutet till social

2008-10-07

position, men den sjunkande tendensen finns i alla grupper. Det låga valdeltagandet kan tolkas som ett uttryck för en misstro när det gäller möjligheterna att via den demokratiska processen påverka politiken och samhället i önskad riktning. På samma sätt kan ett högt valdeltagande ses som ett uttryck för en starkare folklig förankring och förtroende för den representativa demokratin. En risk är att ett allt lägre valdeltagande undergräver kraften hos de demokratiskt fattade besluten, vilket i sin tur leder till ännu lägre valdeltagande.

Att bryta den nedåtgående trenden när det gäller valdeltagande är därmed avgörande för utvecklingen av den representativa demokratin. Trots att Botkyrka har lågt valdeltagande i förhållande till andra kommuner har vi kommit ett steg på vägen i detta avseende. I kommunvalet 2006 ökade valdeltagandet i Botkyrka med 2,3 % mer än genomsnittet för landet. Valdeltagandet för hela kommunen i snitt låg på 71 procent med en ökning på 2,3 procent jämfört med kommunvalet 2002.

I flera områden i kommunen ökade valdeltagandet ännu mer, t.ex. i Fittja med 5,3 procent². Skillnaderna i valdeltagande är dock stora mellan kommunens olika delar. Skillnaden mellan det högsta valdeltagandet i Tullinge, och det lägsta, i Alby, var närmare 25 procentenheter³.

Grunden för att rösta i val är en tilltro till att det egna valdeltagandet kan bidra till att göra skillnad för att påverka samhällsutvecklingen. Att stärka denna tilltro hos kvinnor och män i olika åldrar, med olika social och etnisk bakgrund kommer därför att vara avgörande för hur valdeltagandet utvecklas.

Potential för fler att delta som förtroendevalda

Det blir allt svårare att engagera förtroendevalda till de politiska partierna, Avgörande för en positiv utveckling är att öka tilliten till partipolitiken och den kommunala organisationens förmåga att genomföra fattade beslut. I de analyser som är gjorda på nationell nivå lyfter man bl.a. fram att politikernas status ofta upplevs som låg trots vikten av uppdraget. Politiska uppdrag uppfattas också i allmänhet som tunga och otacksamma. Fritidspolitikers villkor gör det svårt att sätta sig in i komplexa frågor och uppleva verklig makt i beslutssituationen. Många förtroendevalda får därmed lita till förvaltningens kunskaper och bedömningar. Det gör också att det sedan kan vara svårt för förtroendevalda att förklara sina beslut när de ställs till svars.

En annan sida av det politiska engagemanget som kan vara påfrestande är att förtroendevalda ofta framställs på ett orättvist sätt i media. Nationella studier

---

² Kommunens interna valrapport 2006-10-20

³ Valdeltagandet i kommunvalet 2006: Alby 57,85%, Fittja 58,03%, Hallunda Norsborg 62,82%, Tullinge 82,77%, Tumba 74,11%.

2008-10-07

visar också att hot mot förtroendevalda blir allt vanligare, vilket får alltför många att lämna sina uppdrag. Även om Botkyrka inte tillhör de kommuner som drabbats av detta slags hot, kan det ändå tänkas påverka viljan att engagera sig i kommunalpolitiken också här.

Representativitet bland de förtroendevalda

De förtroendevalda i kommuner utses genom en demokratisk process inom varje parti, vilket är en grundsten i vår representativa demokrati. Partierna har under många år arbetat för att sammansättningen av befolkningen ska avspeglas bland de förtroendevalda, men variationerna mellan och inom kommunerna är fortfarande stor.

En färsk rapport från SCB⁴ visar att kvinnor, unga, äldre, utrikes födda svenskar, lågutbildade och låginkomsttagare är underrepresenterade bland de förtroendevalda. Som ett exempel var endast 42 % av de ledamöter som valdes till landets kommunfullmäktige (2006) kvinnor. Ett annat exempel är att andelen utrikes födda av samtliga kommunpolitiker är 8 procent medan motsvarande andel i befolkningen uppgår till 15 procent. Förtroendevalda med eftergymnasial utbildning är överrepresenterade liksom höginkomsttagare. Oavsett grupp är andelen män högre än andelen kvinnor.

Botkyrka har ambitionen att genom sammansättningen i kommunfullmäktige spegla sin befolkning bl.a. utifrån kön, etnisk bakgrund och ålder. Samtidigt är det viktigt att inte stanna vid kvantitativa mått, utan att också kvalitativt säkerställa att förtroendevalda från underrepresenterade grupper i praktiken har samma inflytande över avgörande samhällsfrågor inom ramarna för sina kommunalpolitiska uppdrag. Avgörande i frågan om representativitet är därmed inte enbart antal utan också i vilken utsträckning de förtroendevalda speglar invånarnas olika livserfarenheter och hur dessa kommer till uttryck i den politiska beslutsprocessen.

Förtroende och kommunikation mellan politiker och medborgare

Samtidigt som närheten till invånarna borde utgöra en fördel för den lokala demokratin, tyder undersökningar på nationell nivå, liksom de senaste valresultaten, på att medborgarnas förtroende för politiker är lägre på den lokala nivån än på den nationella.

Relationen mellan förtroendevalda och medborgare, mellan politiker och invånare har försvagats under de senaste decennierna⁵. Ett skäl för det är att an-

---

⁴ SCB, Demokratistatistik rapport 7, *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007 – En rapport om politikerantal och representativitet*.

⁵ ”Medborgarna och politikerna”, i Gustavsson G (red), *Demokrati i förändring*, Umeå: Statsvetenskapliga institutionen vid Umeå universitet.

2008-10-07

talet förtroendevalda har minskat kraftigt, vilket bl.a. innebär att utrymmet för direkta möten i vardagen mellan förtroendevalda och medborgare blivit färre⁶. För att motverka detta fenomen har Botkyrka arbetat för att öka möjligheten till möten mellan medborgare och politiker. Ett exempel är kommunens sex dialogforum och möjligheten att följa kommunfullmäktigesammanträden via internet inklusive möjlighet att chatta med fullmäktiges ledamöter.

Botkyrka har också en extra utmaning jämfört med kommuner som är mer homogena i sin befolkningssammansättning. Utmaningen för oss är att våra möten alltid ska vara meningsfulla för alla medborgarna så att förtroendet stärks.

Att ta tillvara medborgarnas engagemang och synpunkter

Trots att möjligheterna att föra dialog med kommunens medborgare har utvecklats har det i praktiken visat sig vara svårt att ta vara på medborgarnas synpunkter i beslutsprocesser på ett tillfredsställande sätt. Både den politiska beslutsgången och kommunorganisationens arbetsätt och rutiner behöver ses över och utvecklas. Vi behöver utveckla dialogen så att den de facto bidrar till att öka medborgarnas intresse och förtroende för politik så att fler kanaliserar sitt samhällsengagemang via den kommunala demokratiska processen.

Den demokratiska processen

Förtroendet för demokratin måste byggas i relationen mellan medborgare och förtroendevalda, inte bara i valrörelsen, utan kontinuerligt. Saknas ett levande demokratiskt samtal i civilsamhället, med aktiva, informerade och engagerade medborgare, stagnerar den representativa demokratin.

Det representativa demokratiska systemet, där medborgarnas valda representanter beslutar om samhällets gemensamma angelägenheter, är kärnan i den demokratiska processen. I Sverige bygger den demokratiska processen på en fungerande representativ demokrati, med inslag av deltagardemokrati och brukarinflytande. Nedan följer en kort förklaring till dessa begrepp.

Representativ demokrati

Med representativ demokrati avses ett styrelseskick där makten utgår från folket genom att medborgarna i fria och allmänna val utser representanter med beslutanderätt. Medborgarna kan på så sätt också utkräva ansvar av de folkvalda och utse nya representanter om de inte motsvarar väljarnas förväntningar. Det innebär att relationen mellan medborgare och förtroendevalda ut-

---

⁶ År 2003 var antalet förtroendevalda i kommunerna 42 226. Det minskade till 39 150 år 2007. Det innebär en minskning av de förtroendevalda i kommunerna med cirka 3000 personer år 2007 jämfört med 2003 (SCB och SKL.2008-05-20 Nr 2008:134).

2008-10-07

gör grunden för den representativa demokratin. De förtroendevalda är medborgarnas representanter och ska förverkliga de program de fått mandat för i valet.

Deltagardemokrati

Deltagardemokrati är ett komplement till den representativa demokratin. Deltagardemokrati innebär ett medborgerligt deltagande i politiska beslutsprocesser, utan att ersätta den representativa demokratin. Syftet med denna form av deltagande är att stärka medborgarnas direkta inflytande i beslutsprocessen och därigenom stärka förtroendet för politiken.

Brukarinflytande

Brukarinflytande är en form av deltagardemokrati. Det innebär att brukarna medverkar i beslut om verksamheter som de själva berörs av. Huvudsyftet är att stärka brukarnas ställning och ta tillvara deras erfarenheter och intressen när det gäller verksamheten, vilket i sig kan bidra till bättre beslut och ökad kvalitet. Ett exempel är brukarrevision inom den öppna psykiatrin.

Strategiska handlingsvägar

Analysen visar att det trots viktiga insatser fortfarande finns tydligt samverkande mönster kopplade till bl.a. kön, ålder, social och etnisk bakgrund och kommundel när det gäller deltagande och inflytande i den kommunala demokratin. Fortfarande saknas många grupper bland dem som engagerar sig och på så sätt har möjlighet att påverka kommunala beslut. Det är därför nödvändigt att kommunens fortsatta insatser i ännu högre grad svarar upp mot medborgarnas faktiska intresse och förutsättningar när det gäller deltagande i den lokala demokratin.

Utgångspunkten för strategin är en rad utmaningar som kan sammanfattas enligt följande:

1. Utveckla den representativa demokratin
2. Möjliggör för fler medborgare att delta genom fler deltagardemokratiska inslag
3. Öka brukarnas möjligheter till inflytande över de kommunala verksamheterna
4. Tydliggör medarbetarnas demokratiska uppdrag
5. Öka den interna demokratin på arbetsplatserna för medarbetarna.
6. Stärk demokratiutvecklingsarbetet genom att koppla till övriga frågor av betydelse för social hållbarhet

1. Utveckla den representativa demokratin

I Sverige vilar den representativa demokratin på partiväsendet. Det är genom demokratiska processer i de politiska partierna som representanter utses och

2008-10-07

politiska program beslutas. Det innebär att de politiska partiernas interna arbetsprocesser och förmåga att fånga upp de frågor som är av vikt för medborgarna är av avgörande betydelse.

Förtroende för den representativa demokratin skapas på så sätt ytterst i relationen mellan medborgarna och politikerna. Samtidigt ska förvaltningen på uppdrag från politikerna stödja olika processer som bär upp den representativa demokratin. En viktig del är att stödja de förtroendevalda i sitt uppdrag. En annan del är att öppna den offentliga förvaltningen för de förtroendevalda och medborgarna. Dessa roller definieras också av våra lagar såsom offentlighetsprincipen.

Utöver att ingå i den kommunala demokratiska processen, har de politiska partierna i likhet med många andra organisationer en annan viktig roll. Som medlemmar bidrar medborgarna till demokratin genom att delta i samhällslivet och bygga upp det civila samhället.

Strategiskt fokus:

- Utveckla rutiner för att såväl kvantitativt som kvalitativt följa upp medborgarnas deltagande i kommunens olika fora för deltagande i den demokratiska processen.
- Kartlägga och undanröja hinder i arbetssätt och rutiner som i sig försvårar eller omöjliggör medverkan från vissa grupper.
- Kartlägga behovet av och utveckla stödet till de förtroendevalda för genomförandet av deras kommunalpolitiska uppdrag.
- Öka den offentliga förvaltningens tillgänglighet för medborgare.
- Fortsatta insatser för att öka valdeltagandet.
- Insatser för att öka representativiteten bland de förtroendevalda, bl.a. genom att säkra arbetsformerna inom nämnder, styrelser och motsvarande från diskriminerande och uteslutande inslag.
- Inleda ett utvecklingsarbete för att inventera och förstå grundläggande förändringar i medborgarnas egna strategier för att påverka lokalsamhällets utveckling.
- Använda kunskapen om medborgarnas egna demokratistategier för att utveckla nya kanaler för inflytande.

2008-10-07

- Utveckla samarbete/samverkan med/stödja det civila samhället för att nå de kategorier medborgare som står utanför.

2. Möjliggöra för fler medborgare att delta genom mer deltagardemokratiska inslag

Deltagardemokratiskt inflytande kan utövas t.ex. genom dialog dels mellan medborgare och förtroendevalda, dels mellan medarbetare och brukare. Andra exempel är elevråd för inflytande i skolan, och rådslag med medborgare om aktuella lokala frågor.

Förvaltningen medverkar ibland i politiska beslutsprocesser genom att organisera olika dialoger. De måste läggas upp så att inte förvaltningen går in och ersätter politikerna i relationen till medborgarna. För det krävs ett tydligt uppdrag från de förtroendevalda. Det kan beskrivas som att de förtroendevalda ger utrymme för deltagardemokrati som komplement till den representativa demokratin.

Strategiskt fokus:

- Kartlägga och undanröja hinder i arbetssätt och rutiner som i sig försvårar eller omöjliggör medverkan från vissa grupper.
- Inom nämnderna utveckla nya former för dialog med ungdomar för att ge dem ökat inflytande
- Säkerställa tydliga uppdrag från de förtroendevalda som grund för dialog med medborgarna, bl.a. för att kontinuerligt klargöra rollfördelningen mellan politiker och medarbetare.
- Utbilda medarbetarna i metoder för dialog.
- Använda kunskapen om medborgarnas egna demokratistategier för att utveckla nya kanaler för inflytande.

3. Öka brukarnas möjligheter till inflytande över de kommunala verksamheterna

Brukarinflytande utövas vanligtvis genom dialoger mellan företrädare för verksamheten och brukare. Utifrån de ramar som delegerats genom politiska beslut, gör förvaltningen en professionell bedömning av hur brukarna ska ges inflytande över verksamheten och för sedan dialogen med dem.

Brukarinflytande är ett utvecklingsområde i demokratiarbetet som syftar till att ge brukarna möjlighet att påverka tjänsternas kvalitet och utformning. Det är ett konkret sätt att öka medborgarnas delaktighet och påverkan över kommunens verksamheter. Brukaren får möjlighet komma till tals och påverka de

2008-10-07

samhällstjänster som hon eller han berörs av. Brukarinflytande ger också en möjlighet att lyssna in individer och grupper som annars inte kommer till tals.

Strategiskt fokus:

- Kartlägga etablerade former för brukarinflytande på förvaltningarna som utgångspunkt för fortsatt utveckling, t ex i form av fler brukarråd och brukarstyrelser.
- Kartlägga och undanröja hinder i arbetssätt och rutiner som i sig försvårar eller omöjliggör medverkan från vissa grupper.
- Utbildning för både politiker och medarbetare i bemötande vid brukardialog (kan vara en del av dialogutbildningen).
- Utveckla metoder/arbetssätt för uppföljning och återkoppling av brukardialoger
- Samverka med det civila samhället för att utveckla brukardialogen.
- Använda kunskapen om medborgarnas egna demokratistategier för att utveckla nya kanaler för inflytande.

4. Tydliggöra medarbetarnas demokratiska uppdrag

Medarbetarnas demokratiska uppdrag definieras dels av lokala beslut och riktlinjer, dels av lagar. Grundläggande är därmed att uppdraget alltid måste utgå från politiska beslut. Att den offentliga förvaltningen ska ge medborgarna möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter uttrycks både i svensk grundlag och i olika speciallagar som socialtjänstlagen och skollagen.

För att medarbetarnas demokratiska uppdrag verkligen ska få genomslag i det dagliga yrkesutövandet, måste det beskrivas och kommuniceras på ett tydligt sätt till medarbetarna men också till politikerna och medborgarna.

Att möjliggöra insyn och inflytande för medborgarna är viktiga delar av det demokratiska uppdraget i den representativa demokratin. I praktiken handlar det främst om att ta fram underlag för beslut, genomföra beslut/verksamhet samt utveckla idéer. Det kan i sin tur delas upp i en rad arbetsmoment där medborgarnas insyn och inflytande ska få utrymme.

Det blir allt vanligare att genomföra dialoger med medborgare som ett led i att utveckla idéer. Denna del av det demokratiska uppdraget har vuxit. Skälet till detta är en strävan att involvera medborgarna och öka deras medverkan för att hitta lösningar. Det kan gälla både specifika verksamheter och insatser, men också frågor som rör en hållbar samhällsutveckling i stort, såsom ut-

2008-10-07

vecklingen inom ett område, olika aspekter av mänskliga rättigheter och miljöfrågor.

Strategiskt fokus

- Kommunera medarbetarnas demokratiska uppdrag till förtroendevalda, medarbetare och medborgare.
- Utbilda medarbetarna i metoder för dialog och bemötande, där vikten av inflytande och delaktighet utgör en grund.
- Utveckla arbetssätt och rutiner.

5. Öka den interna demokratin på arbetsplatserna

Delaktighet och inflytande för medarbetarna på sina arbetsplatser är en förutsättning för att kommunen ska kunna leva upp till sina ambitioner både om en levande lokal demokrati i Botkyrka och som mönsterarbetsplats. Att utveckla den interna demokratin på arbetsplatserna är därmed centralt.

Utgångspunkten för detta arbete ska vara kommunens arbetsgivarstrategi. Hög delaktighet, både i arbetets innehåll och i upplägg, är en förutsättning dels för att Botkyrka kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare, dels för att medarbetare och medborgare ska uppleva Botkyrka kommun som en av Sveriges bästa kommuner att bo, leva och verka i.

Strategiskt fokus:

- Vid genomförandet av kommunens arbetsgivarstrategi ska de förbättringsbehov som finns synliggöras och ligga till grund för att utveckla den interna demokratin på arbetsplatserna.

6. Stärka demokratiarbetet genom kopplingen till en socialt hållbar utveckling

En levande demokrati där medborgarna har inflytande över samhällets gemensamma angelägenheter såväl genom allmänna val som inflytande och deltagande mellan valen är ett grundläggande mål och värde i sig. Samtidigt är det en viktig del i arbetet för att uppnå en hållbar samhällsutveckling.

I Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling sägs bl.a. att hållbar utveckling utgår från ett gemensamt ansvar och förutsätter ett samhälle med demokratiska värderingar, men också respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Alla medborgare ska därmed tillförsäkras likvärdiga rättigheter och möjligheter oavsett kön, klass, ålder, sexuell läggning, funktionshinder, etnisk eller kulturell tillhörighet, religiös eller annan trosuppfattning.

2008-10-07

Likaväl som deltagande och inflytande är viktigt för att uppnå en hållbar utveckling, så är fördjupandet av demokratin bl.a. beroende av arbetet för jämställdhet, jämlikhet oavsett social och etnisk bakgrund samt antidiskriminering. Verklig demokrati och delaktighet kan inte uppnås om medborgare och brukare diskrimineras i mötet med kommunens företrädare. Verkligt inflytande för alla medborgare och brukare kan heller inte uppnås så länge maktordningar kopplade till kön, social och etnisk bakgrund formar villkoren för delaktighet. Att flickor och pojkar, kvinnor och män med olika social och etnisk bakgrund i våra olika kommundelar är delaktiga som medborgare och brukare i den lokala demokratin är också avgörande för att Botkyrka på lika villkor och på ett likvärdigt sätt ska kunna erbjuda en god kommunal service.

En slutsats är därmed att demokratiutvecklingsarbetet bör fördjupas som en del av arbetet för social hållbarhet. Arbetet med jämställdhet, för ett interkulturellt Botkyrka och antidiskriminering utgör viktiga ingredienser i arbetet för ökad demokrati och delaktighet. Det gör också övriga frågor av betydelse för social hållbarhet såsom ökad folkhälsa, tillgänglighet och trygghet.

Strategiskt fokus

- Bättre samordning av demokratiutvecklingsarbetet och arbetet med övriga frågor av betydelse för social hållbarhet.
- Utifrån aktuella riktlinjer vidareutveckla kommunens samarbete med idéburna organisationer inom ramarna för den sociala ekonomin.⁷

Ansvar och organisation

För att säkra långsiktigheten och kvaliteten i kommunens arbete med demokratiutveckling behövs en tydlig ansvarsfördelning.

Kommunfullmäktige har gett kommunstyrelsen det yttersta ansvaret för att målen uppnås när det gäller demokratiutveckling. Demokrati- och integrationsberedningen bereder underlag för beslut när det gäller insatser riktade till förtroendevalda, medborgare och brukare. Personalutskottet har motsvarande roll när det gäller den interna demokratin på arbetsplatserna. Varje nämnd har ansvar för att dess verksamheter lever upp till inriktningen i denna strategi.

Varje förvaltningschef har huvudansvaret för att medarbetarnas demokratiska uppdrag liksom den interna demokratin på kommunens arbetsplatser får ge

---

⁷ Ett sätt att definiera social ekonomi kommer från rapporten ”Social ekonomi en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt”, Kulturdepartementet (1999): *”Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhällliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar. Verksamheten inom den sociala ekonomin har allmännytta eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft.”*

2008-10-07

nomslag i verksamheten riktad till medborgare och brukare respektive det personalpolitiska arbetet. Kommundirektören har ytterst det förvaltningsmässiga ansvaret för att demokratiutvecklingsarbetet genomförs i enlighet med denna strategi.

Demokratiutveckling med fokus på förtroendevalda, medborgare och brukare
Kommunledningsförvaltningen har huvudansvaret för att kommunövergripande leda, samordna och stödja demokratiutvecklingsarbetet, liksom utvecklingen av arbetsformer. Förvaltningscheferna på varje förvaltning ansvarar för genomförandet.

Utveckling av den interna demokratin på arbetsplatserna
Kommunledningsförvaltningen har huvudansvaret för att personalarbetet utvecklas i enlighet med de ambitioner som uttrycks i denna strategi. Förvaltningscheferna har ansvaret för genomförandet.

De fackliga organisationerna är en viktig part när det gäller den interna demokratin på arbetsplatsen. Deras medverkan och inflytande i processen säkras inom ramarna för gällande samverkansavtal.

Uppföljning

Uppföljning av resultatet av demokratiutvecklingsarbetet sker kommunövergripande genom flerårsplaneprocessen som grund för en rapportering till kommunstyrelsen. Med utgångspunkt från nämndernas åtaganden ska uppföljningen fokusera processen med demokratiutveckling samt verksamhetsresultat som speglar utvecklingen inom nyckelområden när det gäller demokrati och delaktighet ur ett medborgar-, brukar- och medarbetarperspektiv. Rapporteringen ska bygga på underlag från respektive förvaltning. Vidare utgör den årliga medarbetarenkäten en viktig källa.